

9 Uddannelse og pædagogik

Stig Thøgersen, professor ved Aarhus Universitet

En gymnasieelev i Kina lever et liv, der er meget anderledes end danske unges. Efter en kort beskrivelse af en kinesisk gymnasieelevs dagligdag diskuterer dette kapitel nogle af årsagerne til forskellene, først de institutionelle rammer i uddannelsessystemet, arbejdsmarkedet og familien og derefter de historiske og kulturelle træk, der har sat deres præg på skolerne. Til sidst ser vi på de forandringer, der er på vej i Kinas uddannelsessystem, og på, hvordan de nye ideer passer ind i den politiske ledelsesplaner for Kinas fremtid som stormagt.

En kinesisk gymnasieelevs dagligdag

De fleste kinesiske gymnasieelever bor på skolen. Det gælder især i landområderne, hvor skolerne samler elever fra et stort område. De unge har vænnet sig til kostskoletilværelsen allerede fra 7. klasse, hvor de normalt flytter fra deres familier i landsbyerne ind på mellemskolernes sovesale. Dagen i den højere mellemskole, som gymnasiet hedder i Kina, starter kl. 6, hvor alle skal ud af sengene og vaske sig inden 6.30, hvor der er morgenmad. Kl. 7 skal eleverne sidde i deres klasseværelser og læse de tekster højt, som de har for til resten af dagen. Det går ikke stille for sig, når 50 elever læser op i munden på hinanden. Om formiddagen er der fire lektioner à 45 minutter med korte pauser imellem, hvoraf den ene bruges til fælles gymnastik i skolegården. Der er frokostpause midt på dagen, hvor man spiser, sover eller læser. Fra kl. 14 er der igen tre lektioner og derefter en times tid til at dyrke sport eller musik under opsyn af en lærer. Efter et kort aftensmåltid går eleverne hen på læsesalene, hvor de laver lektier frem til kl. 22. Derefter går de tilbage til sovesalene, og kort efter bliver lyset slukket. For de elever, der ikke bor på skolen, er det forældrene der bestemmer, hvornår de skal lægge sig til at sove, men ellers er rutinerne stort set de samme. Forløbet gentager sig med få variationer fem dage om ugen. Fredag eftermiddag kan eleverne tage hjem indtil søndag eftermiddag, men der er stadig lektier, der skal laves, og i 3. g er der som regel også undervisning om lørdagen.

Der er omkring 35 lektioner per uge og fagrækken adskiller sig ikke voldsomt fra, hvad vi kender herhjemme. Matematik, kinesisk og engelsk er store fag, fordi de er obligatoriske til optagelsesprøven til universitetet, og alle har desuden en række almene og kreative fag som idræt og musik. Der er en naturfaglig linje domineret af matematik, fysik, kemi og biologi og en humanistisk-samfundsfaglig linje med mere historie og geografi, men ellers finder man ikke de mange linjer og valgfag, som karakteriserer det danske gymnasium.

Et fag, som ikke findes i det danske gymnasium, hedder ideologi og politik. Det kan minde om samfundsfag, men det har først og fremmest til formål at forme elevernes tankegang, så den passer til, hvad Kinas Kommunistiske Parti (KKP) ønsker. Der kan godt indgå et element af diskussion i undervisningen, men konklusionerne er ikke til debat: eleverne lærer at KKP har skabt det moderne Kina, og at de skal være ubetinget loyale over for partiet og nationen.

Pædagogikken er præget af, at eleverne skal lære store mængder stof udenad, så de kan gengive og anvende det i en eksamenssituation. Der er mange elever i hver klasse, ofte 50 og nogle steder mange flere, så der er dårlig plads til individuelle hensyn. Der er regelmæssige prøver i alle fag, så både lærere og elever kan følge med i, om de kan leve op til eksamenskravene. Lærerne underviser kun i ét fag og som regel også kun på ét klassetrin. De er eksperter i at toptune de unge til optagelsesprøverne til universitetet, og lærernes løn afhænger blandt andet af elevernes resultater, så alle parter har al mulig grund til at sørge for, at eleverne får puttet så meget viden som muligt ind i hovedet.

Elevernes dagligdag er skemalagt i de mindste detaljer, og der er regler for påklædning, hårlængde og opførsel i det hele taget, herunder selvfølgelig totalforbud mod at indtage alkohol. Man får dog ikke et indtryk af underkuede og triste unge, når man kommer ind på et kinesisk gymnasium. I pauserne griner og snakker de som alle andre unge, og deres mobiltelefoner holder dem i kontakt med vennerne. De er sammen 24 timer i døgnet, og mange danner livslange venskaber i løbet af de tre år. Men så længe de går i gymnasiet, er hele deres vågne tilværelse skemalagt med aktiviteter, der skal forberede dem på den afgørende eksamen: optagelsesprøven til universiteterne.

De kræfter, der former gymnasieelevernes liv på denne måde, skal findes både i de institutionelle rammer og i den kulturelle kontekst.

De institutionelle rammer: uddannelsessystemet

Optagelsesprøven til de videregående uddannelser, som afholdes hvert år i starten af juni måned, er kulminationen på 12 års skolegang. På det tidspunkt har de unge været igennem et uddannelsessystem, der er delt op i en seksårig grundskole, en treårig lavere mellemskole og en treårig ungdomsuddannelse.

Grundskolen og den lavere mellemskole

Der er ni års skolepligt i Kina, og stort set alle børn kommer i skole. De første seks år går man i grundskolen, der har over 100 millioner elever, og de næste tre år er man i den lavere mellemskole med omkring 53 millioner elever. Der kan være store kvalitetsforskelle mellem de enkelte skoler.

Normalt er de både bedre og billigere i byerne, men for nylig afskaffede man forældrebetalingen i hele det skolepligtige forløb, og det har været en stor økonomisk lettelse for familier på landet.

Allerede i grundskolen vænner eleverne sig til at gå til prøver og eksaminer og til at være meget bevidste om, hvordan deres præstation er i forhold til deres klassekammeraters. Der bliver givet karakterer fra starten, og man får at vide, hvilket nummer man ligger i de forskellige fag. I den lavere mellemskole ligner dagligdagen til forveksling forholdene i gymnasiet, og eleverne arbejder mindst lige så hårdt. Det gør de bl.a. for at klare sig så godt som muligt til optagelsesprøven til den højere mellemskole, som afholdes efter 9. klasse, og som er meget afgørende. Kommer man i gymnasiet? Og kan man evt. komme ind på et af de gode gymnasier, som sender mange elever til de bedste universiteter?

Dette udskilningsløb er længe blevet kritiseret af kinesiske skolefolk og forældre, som oplever, at alt hvad der foregår i skolen lige fra 1. klasse er dikteret af eksamenssystemet og handler om, hvordan man kan skaffe eleverne ind på universitetet. Samtidig har det været meget svært at ændre noget, fordi kineserne ser en standardiseret eksamen med lige vilkår for alle som et mindre onde end andre og mere subjektive udvælgelsessystemer, som nemt ville kunne misbruges af familier med penge og indflydelse.

Den højere mellemskole

Efter 9. klasse forlader nogle unge uddannelsessystemet helt og tager ud og søger arbejde. De officielle statistikker siger ca. 15 %, men det reelle tal kan godt være noget højere. Resten fordeles nogenlunde ligeligt på to

En skoleelev i et klasseværelse.

spor, nemlig den almene højere mellemskole (gymnasiet) med omkring 24 millioner elever og en række erhvervsuddannelser med i alt ca. 22 millioner.

Den kinesiske regering har i mange år ihærdigt prøvet at reklamere for erhvervsskolerne, fordi man er interesseret i, at Kina får en stor gruppe af fagligt veluddannede folk, der vil kunne klare kravene i en mere højteknologisk produktion. Der er opbygget nogle rimelig attraktive erhvervsuddannelser i fx it og tekniske fag, men det er aldrig lykkedes at bryde rangordenen mellem de to skoletyper: det almene gymnasium er det, som både eleverne og deres forældre stræber efter, fordi det giver adgang til universiteterne.

De mange timer, de kinesiske elever investerer i undervisning og lektielæsning, er ikke forgæves. I en PISA-undersøgelse, som er en international måling af elevers faglige niveau, scorede et repræsentativt udvalg af 15-årige skoleelever fra Shanghai i 2009 højest af alle undersøgte grupper i både læsning, matematik og naturfag, højere end traditionelle topscorere som Finland og Korea og langt højere end Danmark. Shanghai er Kinas klart mest velhavende by, så de elever, der blev testet til undersøgelsen, repræsenterer ikke niveauet i hele landet, men med sine over 20 millioner indbyggere er Shanghai vigtig i sig selv, og resultatet fortæller noget om, hvor langt man kan nå med den kinesiske undervisningsmodel. De gode resultater i læsning er især interessante, fordi man godt kunne forestille sig, at de mange skriftegn kunne sinke udviklingen af læsevnen. Kinesiske børn skal allerede efter 6. klasse kunne genkende 3.000 skriftegn og kunne skrive omkring 2.500 af dem, så de kommer ikke sovende til deres testresultater. Det har dog vist sig, at elever, der skal lære et tegnbaseret sprog, ganske vist er nødt til at bruge mere tid i starten af deres skoletid, men ret hurtigt når et lige så højt læseniveau som børn der lærer alfabetiske skriftsprog.

De videregående uddannelser

De tolv års skolegang kulminerer med optagelsesprøven til de videregående uddannelser. Den finder sted over nogle få dage i juni og kan variere fra provins til provins, men der er altid prøver i kinesisk, matematik og et fremmedsprog (for langt de fleste er det engelsk). Dertil kommer prøver i en række forskellige fag alt efter hvilket studie, man søger ind på. Prøven vækker hvert år enorm interesse i medierne, fordi den er så fuld af drama. Er man først optaget på en bestemt uddannelse, er det meget svært at skifte fag, så prøven har stor indflydelse på resten af ens liv. Bagefter går hele familien så derhjemme og venter på det brev, der afgør den unges skæbne.

Overgangsfrekvensen fra gymnasiet til de videregående uddannelser er

høj, faktisk helt oppe på 83 % i 2010. Det skyldes en enorm udvidelse af antallet af pladser på universiteterne, fra 2,2 millioner nyoptagne i år 2000 til 6,6 millioner i 2010. Når konkurrencen om at få de bedste eksamensresultater alligevel er så hård, skyldes det, at nogle videregående uddannelser er langt mere attraktive end andre. De korte treårige uddannelser med klart erhvervsigtede er de mindst efterspurgte, mens firårige bachelorforløb efterfulgt af toårige masteruddannelser på eliteskoler som Beijing Universitet er så eftertragtede, at der er fest i hele landsbyen, hvis bare en enkelt elev er blevet optaget.

På universiteterne er der lidt mere plads til valgfri fag, men undervisningen er stadig meget skolepræget med faste klasser, der følges ad hele vejen op gennem bachelorforløbet. Frafaldet er minimalt, og arbejdsbyrden er de fleste steder mindre, end hvad de unge er vant til fra gymnasiet. De studerende plejer at sige, at det er svært at blive optaget på et godt universitet, men til gengæld rimelig nemt at få sin eksamen, når man først er sluppet ind. Til gengæld strammer det til igen, når man skal søge optagelse som kandidatstuderende, og måske senere som ph.d. Det er ikke længe siden, at ph.d.-studier blev genindført i Kina, men alene i 2010 blev der tildelt tæt på 50.000 ph.d.-grader.

Et populært alternativ til de kinesiske universiteter, især hvis man ikke kan komme ind på et af de bedste af dem, er at studere i udlandet, og man regner med, at der for tiden er ca. en million kinesiske studerende, der har valgt den mulighed. Japan og engelsktalende lande som USA, Australien og England er de mest populære destinationer, men der er kinesiske studerende i alle industrialiserede lande. Mange af dem bliver i udlandet, når de har taget deres eksamen, men et stigende antal vender hjem, og folk med erfaring fra studier i udlandet har nøglepositioner både i forskning og i det politisk-administrative apparat.